

Posudek oponenta na rigorózní práci

Výmarská republika jako ponaučení pro českou liberální demokracii

Mgr. Ondřej Perušič

PF UK Praha

121 stran včetně příloh

Název rigorózní práce vypovídá o náročnosti zvoleného tématu ke zpracování. Autorovi jde o to hledat senzory, které by včas zachytily rizika, která skrytě nebo otevřeně destruuji základní pojetí principů demokracie. Autor v závěru práce (str. 111) konstatuje, že „*budoucnost přinese mnoho závažných krizí, se kterými se budeme muset vypořádat. Zatímco ústavní rámec máme pro tento boj relativně kvalitní, společnost z tohoto srovnání již tak oslnivě nevychází*“. V dalším již jen v tezích vybízí k úvahám o možných příčinách nesouladu s tím, jak je to v ústavě psáno a jak jsme s tím srozuměni, jak by ústavní systém měl fungovat, a jak je to mnohdy ve skutečnosti jinak. Závěr práce na tak závažné téma je však velmi krátkým odstavcem, který více méně shrnuje dojem, jaký čtenář nabyl ze sdělení v předcházející třetí kapitole (Výmarská republika jako ponaučení -nejen-pro českou společnost).

Autor, přestože v bohatém seznamu odborné literatury uvádí mnohá díla zahraničních autorů, se inspiruje zejména prací a konceptem D. Moravcové, Výmarská republika. Problémy demokracie v Německu 1918-1932. Inspirací byl snad právě přístup, jak uchopit a konfrontovat dějinami potvrzený model „selhání nově utvářeného systému liberálního konstitucionalismu s modelem posttranzičního českého ústavního a politického řádu. Četné odkazy, na svým charakterem vědeckou publikaci, slouží autorovi ke zmapování terénu zvláště argumenty pro východiska k mnohým varováním před možným kolapsem krizí (nebo krizemi) ohroženého řádu založeného na moderních principech demokratického ústavního státu. V tom mi záměr autora práce nemůže být lhostejný a v té míře „záměru“, s takovým implicitním přístupem mohu ráda souhlasit. Nemohu však bez dalšího nevznést jisté připomínky k nestejnorodému srovnání obou systémů, a tedy i důsledků a možných typů rizik pro stabilitu konstitucionalismu.

D. Moravcová vychází ze studia vnitřních poměrů Výmarské republiky a historickou metodou sleduje stopu od počátků utváření republikánského řádu a jeho postupných proměn, a v návaznosti na to analyzuje důsledky versailleské smlouvy a její dopady ve vnitropolitickém prostředí na pojetí regenerace společnosti. Také si všímá toho jak proběhl přerod z monarchie na republiku a jakou byla republikou bez republikánů (str.145). A teprve až poté si může klást otázky související s příčinami, které vedly k tomu, jak ukázkově přechod k autoritativním prezidiálním kabinetům bylo „legálním“ uchopením moci nacionálními socialisty provedeno. Bylo to možné, neboť v základu příčin byl přítomen multikauzální fenomén.

O. Perušič si takový pohled na možnosti studia obou systémů a tedy na jejich následné srovnání nepřisvojil. Jsem ve shodě s prof. J. Kyselou, který ve svém posudku pověřeného akademického pracovníka k rigorózní práci v tomto smyslu uvádí, že práce nepřináší nová sdělení, která by již nebyla popsána, zejména tedy ve vývoji Výmarské republiky. V čem však mohl autor sledovat linii D. Moravcové, je zkoumat ona rizika hrozeb s možným destabilizačním efektem na poměry v českém státě a společnosti, a to na základě detailnější analýzy právě oné multikauzality, tedy právě v kontextu sledu klíčových rozhodnutí v průběhu tří dekad české demokracie. Bylo jistě možné sledovat teoretické modely institucionální transformace v návaznosti na přijatelné a předpokládané účinné ekonomické reformy. Autor se však tomu právě záměrně vyhnul, jak uvádí na str.90. Potom se při absenci srovnatelného přístupu jen stěží implikují být i jen predikce více či méně subjektivního, i když

zainteresovaného a zúčastněného, pozorování. V takovém případě bychom se možná mohli věnovat sdělením osobností, které byly samy součástí příběhu zrodu ústavního demokratického řádu. (M. Uhde: „*Příští prezident bude pro nenáročné...Isem přesvědčen, že po věčné stránce je funkce prezidenta zralá na zrušení. Zrušitelná ovšem není, protože to zakořenilo...*“, str.125, P.Hollander: „*Cancel culture považuji za součást návratu netolerantní ideologie*“, str.315 in Proměny života. Rozhovory 50 osobností. Echo Media, a.s., 2022). Uvedené citáty samozřejmě nejsou směrodatné pro ilustraci postojů veřejnosti k institucím současného veřejného života. Nicméně také „nastavují zrcadlo současné společnosti“ (!!! aniž je nezbytné citovat zdroj). K tomu zcela nejvhodnější jsou zdroje z výzkumných sociologických pracovišť (mezi nimiž např. M. Mysíková: Measuring income poverty in the EU. Visegrád countries and european empirical data, 2021) nebo zdroje z výzkumů teoretických modelů transformace (např. H. Kitschelt, Constitutional design and Postcommunist Economic Reform). Ostatně pro skutečnost, že se s historickými zkušenostmi z krizí demokracie pracuje, svědčí i bestseller How Democracies Die (What History Reveals About Our Future) z pera St. Levitského a D. Ziblatta, jak ostatně i sám O. Perušič uvádí. Nejpalčivější je však otázka, kde a jak se rodí radikální konzervatismus, fašismus a nacionální socialismus v českém prostředí ve 20. a 21 století, jak to ve výzkumné práci analyzovali autoři publikace Proti systému. (J.Rataj, M.Dlouhý, A.Háka, Auditorium Praha 2020)

Výše uvedené není kritikou toho, které z titulů autor předkládané rigorózní práce nepřečetl a přečíst a nastudovat měl. Jde o nastínění toho, jak mohl postupovat, aby srovnání podob rizik pro ochranu principů demokratického právního států bylo strukturovanější.

Domnívám se, že práce je z hlediska dalších kritérií pro posouzení (jako jsou jazyková a stylistická úroveň, aktuálnost zvoleného tématu, rozsah textu, citace zdrojů a originality) zdařilá. Shoda textu s jinými zdroji, jak je uvedeno v protokolu o kontrole shody dle programu Turnitin, nepřesahuje 8%. Proto ji **doporučuji k dalšímu řízení o obhajobě.**

Jana Reschová